

РОЗДІЛ І. ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 373.2.011.3-051:[37.09:17.022.1

Оксана Вашак

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
ORCID ID 0009-0006-5079-6555

Оксана Вільхова

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
ORCID ID 0000-0002-9152-2511
DOI 10.24139/2312-5993/2024.05/003-010

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЯК УМОВА ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗДО

У статті розкрито поняття «компетентність», схарактеризовано роль вихователя в сучасному освітньому просторі закладу дошкільної освіти. З'ясовано особливості формування позитивного іміджу ЗДО, вплив ефективної взаємодії вихователя і вихованців на засвоєння знань та формування відповідних компетентностей у дітей дошкільного віку. Обґрунтовано особливості професіоналізму вихователя, рівні розвитку його фахової компетентності як необхідної умови позитивного іміджу ЗДО. Під час написання використано такі методи дослідження: описовий, узагальнення, теоретичний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури.

Ключові слова: імідж закладу дошкільної освіти, вихователі ЗДО, фахові компетентності, діти дошкільного віку, професійна діяльність, педагогічна майстерність, професіоналізм вихователя, саморозвиток.

Постановка проблеми. Модернізація української дошкільної освіти вимагає нових підходів до розвитку особистості вихователя та окреслює високі вимоги до його професіоналізму. Сьогодення потребує вихователів нового формату – справжніх фахівців, здатних ухвалювати нестандартні інноваційні рішення, постійно дбати про самоосвіту й саморозвиток, творчо зростати в процесі провадження освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти.

Підвищення вимог до професійної підготовленості педагогів зумовлюється ще і стратифікацією українського суспільства, а також появою різних типів закладів дошкільної освіти, як за функціями, так і за формою власності. У зв'язку із цим виникає потреба у створенні позитивного образу ЗДО, педагогічного колективу як в цілому, так і кожного вихователя зокрема.

Фахова компетентність вихователя – це необхідна умова підвищення якості освітнього процесу, здібність до ефективного виконання професійної діяльності, визначеній вимогами посади, що базується на фундаментальній науковій освіті і емоційно-ціннісному

ставленні до педагогічної діяльності. Вона передбачає володіння професійно значимими установками і особистими якостями, теоретичними знаннями, професійними вміннями і навичками.

Зважаючи на все вищесказане, зростає необхідність ґрунтовного вивчення проблеми іміджу закладу дошкільної освіти, фахової компетентності вихователя дітей дошкільного віку, особливостей розвитку його професіоналізму. Проблема іміджу сучасного закладу освіти – це проблема пошуку, розробки та застосування управлінських, методологічних, педагогічних, пізнавальних та художньо-естетичних засобів створення позитивного образу освітнього закладу. За умови сформованого позитивного іміджу, ЗДО стає більш презентабельним для педагогів, адже може забезпечити їм стабільність і соціальний захист, задоволеність працею і професійний розвиток. Ми переконані, що стійкий позитивний імідж закладу дозволяє батькам вихованців переконатися у правильності свого вибору. Значне місце у цьому процесі мають особистісні якості та фахова компетентність того вихователя, який безпосередньо працює з дітьми, використовуючи у своїй взаємодії сучасні освітні технології. На наш погляд, з'ясування ролі та місця фахової компетентності вихователя у створенні іміджу ЗДО є проблемою актуальною та недостатньо вивченою.

Аналіз актуальних досліджень. Основні питання проблеми дослідження вивчалися у працях українських та зарубіжних вчених. Так, аналіз поняття «компетентність» розкрито в наукових публікаціях С. Бондар, І. Гушлевської, М. Кадемії, О. Лисак, Л. Отрощенко, Т. Ткаченко, О. Пометун, І. Родигіної. Питання формування окремих складових фахової компетентності педагога ЗДО досліджували Г. Беленька, Н. Гавриш, О. Кононко, Т. Поніманська. Сутність професійного іміджу фахівця та особливості його ефективної самопрезентації розглядали І. Альохін, Д. Френсіс та інші.

Вагомий внесок у питання організації освітнього процесу у ЗДО, методичної компетентності вихователя, інноваційних форм методичної роботи внесли А. Богуш, Л. Калуська, О. Коваленко, К. Крутій, І. Кіндрат, Н. Маліновська, І. Нікітіна, Н. Омеляненко, Н. Скрипник, Л. Швайка та ін., які обґрунтували теоретичні погляди на проблему організації освітнього простору у сучасних закладах дошкільної освіти, співпрацю з батьками, забезпечення методичними матеріалами педагогів тощо.

Якість дошкільної освіти, належний розвиток дитини дошкільного віку безпосередньо залежить від професіоналізму педагога, рівня розвитку його фахової компетентності.

Мета статті – обґрунтувати особливості професіоналізму вихователя закладу дошкільної освіти, рівні розвитку його фахової компетентності як необхідної умови позитивного іміджу ЗДО.

Методи дослідження: описовий, узагальнення, теоретичний аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури.

Виклад основного матеріалу. У європейській педагогічній освіті, як доводить О. Овчарук, активно пропагується дитиноцентрична освітня парадигма, яка конкретизується через формування фахової компетентності. Вихователь має бути компетентним у питаннях організації і змісту діяльності в таких напрямках: здійснення цілісного освітнього процесу; створення розвиваючого середовища; забезпечення охорони життя і здоров'я дітей; знання цілей, завдань, змісту, принципів, форм, методів і засобів навчання і виховання дошкільників; вміння результативно формувати знання, вміння і навички відповідно до освітньої програми; вміння керувати основними видами діяльності дошкільників; вміння взаємодіяти з дошкільниками; консультативна допомога батькам; створення умов для соціалізації дітей; захист їх інтересів і прав (Овчарук, 2004, с. 7).

Загально визнаними є такі проєктивні характеристики професійної компетентності, як: розуміння суті завдань, що виконуються; знання досвіду в цій сфері та активне його впровадження; вміння обирати засоби, адекватні конкретним обставинам; почуття відповідальності за досягнуті результати; здатність оцінювати власні помилки й коригувати їх у досягненні більш високих рівнів професіоналізму.

Сьогодні закладам дошкільної освіти потрібен вихователь, здатний з наукових позицій, спираючись на вікові й індивідуальні особливості дітей, планувати й організовувати педагогічно доцільну систему взаємодії, здійснювати суб'єкт-суб'єктну організацію праці з дітьми, спрямовану на їхній розвиток і саморозвиток, регулювати й коригувати хід і результати освітнього процесу з урахуванням зворотного зв'язку.

Особливі вимоги до вихователя визначає суттєва роль дошкільного періоду розвитку в процесі становлення особистості. Педагог обов'язково повинен усвідомлювати відповідальність за дитинство вихованця, володіти високим рівнем розвитку емпатії, безпосередністю, емоційною врівноваженістю, творчою уявою, душев-

ною щедрістю тощо. Особливістю праці педагога, що взаємодіє з дітьми дошкільного віку, є значне навантаження на його психофізіологічну сферу. Тому до професійно значущих якостей педагога належать висока працездатність, витримка, врівноваженість (Загородня, 2020, с. 8).

На думку М. Скрипник, фахово компетентним можна вважати такого педагога-фахівця, який володіє ґрунтовними знаннями, має розвинуті творчі здібності, досконалі професійні уміння, самосвідомість, педагогічне мислення, володіє навичками самонавчання, самовдосконалення. З психолого-педагогічної точки зору, вихователя доцільно розглядати як ключову фігуру дошкільної освіти, адже він повинен визначити індивідуальні траєкторії особистісного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її вікових, фізіологічних та психологічних особливостей (Скрипник, 2014, с. 85).

Вихователь у межах своїх професійних обов'язків має активно працювати й у площині інтелектуального, соціального, фізичного, естетичного та особистісного розвитку. У колі його професійних обов'язків перебувають питання щодо турботи про психологічне благополуччя дітей, увага до їхнього внутрішнього світу, почуттів, переживань, захоплень та інтересів. Означені вимоги особливо співзвучні із тим, що майбутній вихователь під час навчання має отримати ґрунтовні психолого-педагогічні знання та уміти вчасно й ефективно фіксувати й корегувати відхилення в інтелектуальному, емоційному та поведінковому розвитку своїх вихованців, мати сформовані навички по вирішенню конфліктних ситуацій та володіти технологіями налагодження співпраці з батьками дитини чи особами, які їх замінюють. Тобто, сучасний вихователь має бути інноваційним дослідником, організатором співпраці, фасилітатором, консультантом, помічником дитини (Рожнова, 2019, с. 72).

Г. Беленька доводить, що педагог, який працює у ЗДО –це зразок та приклад для дітей, «...його особистість є найважливішим виховним засобом. Вихователь впливає на дітей всіма якостями своєї особистості, всією поведінкою. Причому його обов'язок – постійне зростання та робота над собою» (Беленька, 2011, с. 121).

Структура професійної компетентності вихователя, крім світоглядних позицій особистості, глибокої обізнаності й практичних умінь, обов'язково включає професійно важливі якості особистості. Вони забезпечують можливість вільно, впевнено й толерантно діяти в залежності від наявної необхідності та потреб оточуючого життя.

Аналізуючи погляди різних науковців на проблему складових професійної компетентності в галузі педагогіки, відзначимо, що, маючи різний науковий погляд, дослідники роблять акцент на таких основних компонентах педагогічної діяльності. Підтримуємо думку Г. Євтушенко про те, що «сучасний вихователь дітей дошкільного віку – це професіонал, який орієнтується в наукових досягненнях, в інноваціях психолого-педагогічної науки, володіє різними технологіями розвитку, виховання та навчання дітей, здатний до саморозвитку, самовдосконалення, самомоделювання та самопроєктування в різних сферах життєдіяльності». Дослідниця виділяє такі складові професійної компетентності педагога: когнітивна, професійно-технологічна, інформаційна, комунікативна, методична (Євтушенко, 2016, с. 631).

Досить цінними, на наш погляд, є напрацювання Г. Беленької, яка в структурі професійної компетентності майбутніх вихователів ЗДО виокремлює декілька складників, які представлені як види готовності:

- психологічна – в аспектах мотиваційно-ціннісного та емоційно-оцінного ставлення до педагогічної дійсності (смисли й цінності суб'єкта);

- теоретична – відображає здатність вихователя моделювати і проєктувати педагогічний процес;

- знання закономірностей педагогічного процесу, їхнє урахування в роботі з дітьми; вільне володіння методикою виховання і навчання в різних вікових групах;

- технологічна – представлена групою процесуальних умінь щодо здійснення мети, вибору засобів вирішення педагогічних завдань і володіння педагогічними технологіями реалізації педагогічних цілей;

- результативна – відображає здатність майбутніх вихователів ЗДО фіксувати результати своєї діяльності, аналізувати, узагальнювати досвід, прогнозувати свою діяльність, здійснювати аналіз ефективності використання технологій, методів і прийомів в освітньому процесі (Беленька, 2011, с. 124).

Соціально-педагогічна діяльність вихователя передбачає наступні критерії компетентності: консультативна допомога батькам; створення умов для соціалізації дітей; захист інтересів і прав. Ці критерії підкріплюються наступними показниками: знання основних документів про права дитини та обов'язки дорослих по відношенню

до дітей; вміння проводити роз'яснювальну педагогічну роботу з батьками, іншими працівниками ЗДО.

Розглядаючи професійну підготовку майбутніх вихователів, Т. Теличко виокремлює чотири основні складники їхньої фахової компетентності. Мотиваційно-вольовий компонент охоплює мотиви, цілі, потреби, ціннісні установки, стимулює творчий вияв особистості в професії; передбачає наявність інтересу до професійної діяльності. Функціональний компонент загалом виявляється у вигляді знань щодо способів педагогічної діяльності, необхідних для проектування і реалізації тієї чи іншої педагогічної технології. Комунікативний компонент компетентності охоплює вміння ясно й чітко висловлювати думки, переконувати, аргументувати, будувати докази, аналізувати, передавати раціональну й емоційну інформацію, встановлювати міжособистісні зв'язки. Рефлексивний компонент виявляється в умінні свідомо контролювати результати своєї діяльності та рівень власного розвитку, особистісних досягнень; сформованість таких якостей і властивостей, як креативність, ініціативність, спрямованість на співпрацю, творчість, схильність до самоаналізу (Теличко, 2020, с. 12).

Погоджуємося з думкою В. Береки, що професійна компетентність вихователя обумовлює його педагогічну майстерність. Окремі педагогічні здібності, без яких неможлива виховна діяльність, мають стати провідними якостями педагога. До них належать, наприклад, комунікативність (сукупність істотних, стійких властивостей особистості, що сприяють успішному прийому, розумінню, засвоєнню, використанню й передаванню інформації) і педагогічно спрямоване спілкування (професійне спілкування вихователя, яке спрямоване на створення оптимальних умов для реалізації завдань виховання, навчання та розвитку особистості) (Берека, 2014, с. 67).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Фахівці в галузі дошкільної освіти дотримуються думки, що відсутність яскраво виражених здібностей можна компенсувати розвитком таких важливих професійних якостей, як працелюбність, систематична робота над собою, добросовісне ставлення до своїх обов'язків тощо. Позитивний імідж полегшує доступ освітнього закладу до кращих ресурсів: фінансових, інформаційних, людських тощо. Маючи сформований позитивний імідж, освітній заклад за рівних умов стає привабливішим для педагогів, адже може забезпечити їм стабільність і соціальний захист, задоволеність працею і професійний розвиток. Саме це є

важливою умовою європейського спрямування дошкільної освіти, її органічної єдності з ідеями Нової української школи у повоєнний період.

ЛІТЕРАТУРА

- Берека, В., Пісоцька, Л. (2014). *Професійна підготовка працівників дошкільної освіти: організаційно-педагогічний аспект*. Хмельницький: Цюпак А. А. (Bereka, V., Pisotska, L. (2014). *Professional training of preschool education workers: organizational and pedagogical aspect*. Khmelnytskyi: Tsyurak A. A.)
- Беленька, Г. (2011). *Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу*. Київ. (Belenka, G. (2011). *Formation of professional competence of a modern preschool teacher*. Kyiv.)
- Євтушенко, Г., Бабошко, А., Бушля, Д. (2016). Імідж сучасного викладача: сутність та особливості формування. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 11, 630–634. (Yevtushenko, G., Baboshko, A., Bushlia, D. (2016). The image of a modern teacher: the essence and peculiarities of formation. *Global and national economic problems*, 11, 630–634.)
- Загородня, Л., Титаренко, С. (2020). *Педагогічна майстерність вихователя дошкільного закладу*. К.: Українська книга. (Zagorodnya, L., Titarenko, S. (2020). *Pedagogical skill of a preschool teacher*. K.: Ukrainian book.)
- Овчарук, О. (2004). Ключові компетентності: Європейське бачення. *Управління освітою*, 2, 6-9. (Ovcharuk, O. (2004). Key competences: European vision. *Management of education*, 2, 6-9).
- Рожнова, В. (2019). Сутність та структура естетичної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Вісник Глухівського Національного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія Педагогічні науки*, 40, 71 – 78 (Rozhnova, V. (2019). The essence and structure of aesthetic competence of future teachers of preschool education institutions. *Bulletin of the Glukhiv National Pedagogical University named after O. Dovzhenka. Pedagogical sciences series*, 40, 71 – 78)
- Скрипник, М. (2014). Методична компетентність вихователів дошкільних навчальних закладів: сутність та структура. *Обрії*, 1(38), 84-88 (Skrypnuk, M. (2014). Methodical competence of preschool teachers: essence and structure. *Horizons*, 1(38), 84-88).
- Теличко, Т. (2020). Структурні складники фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка. Теорія і методика професійної освіти*, 29, 11 -16 (Telychko, T. (2020). Structural components of professional competence of future educators of preschool education institutions. *Innovative pedagogy. Theory and methodology of professional education*, 29, 11-16).

SUMMARY

Vashak Oksana, Vilkhova Oksana. The formation of the professional competence of the educator as a condition for the positive image of Preschool Education Institutions PEI.

The concept of "competence" was described in the article and the role of the educator in the modern educational space of the preschool institution education was characterized in it. The peculiarities of the formation of a positive image of the PEI, its influence, have been clarified effective interaction between the teacher and the pupils for the assimilation of knowledge and formation of relevant competencies in preschool children. A modern educator is a versatile person. He must possess an arsenal of

means with which he conveys his experience, basic ideas about the surrounding world for preschool children. These tools are always individual and unique.

Currently, the main task of education in the light of modern European standards is not just the transfer of knowledge, but the formation of abilities apply them to solve practical problems based on values human orientation. In order to effectively implement the assigned tasks, to educate children's cognitive interest, the teacher must possess professional competences that will allow properly to organize the educational process in the modern PEI. This includes the ability interact with other teaching staff, organization of work with by parents, monitoring and evaluation of the results of educational activities preschoolers, use of innovative technologies, as well as adaptation to changes in the modern educational environment.

The article focuses on the fact that in the structure of professional competence of future teachers of preschool education institutions is distinguished several components: psychological, theoretical, technological, effective by scientists.

Key words: *the image of the preschool education institution, teachers of preschool education, professional competences, preschool children, professional activity, pedagogical skill, competence of the educator, self-development*

УДК 355.291.1

Наталія Гнатюк

Луцький біотехнічний інститут ЗВО «Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая»

ORCID ID 0000-0003-4718-9229

DOI 10.24139/2312-5993/2024.05/010-017

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕҐАЛІТАРНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: ІНТЕГРАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРАКТИК У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС НУШ

У статті розглядаються перспективи розвитку еґалітарно-освітнього середовища в контексті інтеграції інноваційних практик у навчальний процес Нової української школи. Головним завданням є виявлення особливостей освітнього середовища, що сприятимуть активній навчальній діяльності учнів початкової школи, з акцентом на європейські цінності. Обговорюються життєві навички як соціально-психологічні компетентності, що формуються через ефективні педагогічні технології і є важливими для успішної адаптації особистості в суспільстві. Згідно з ВООЗ, ці навички сприяють гармонійному розвитку, соціальній адаптації та емоційному благополуччю. Основою Нової української школи є повага до загальнолюдських цінностей і захист прав людини, що виховує гідність, справедливість та толерантність. Еґалітарно-освітнє середовище забезпечує рівні можливості для всіх учнів, сприяє інклюзивності, взаємоповазі та активному залученню учасників навчального процесу.

Розглядається освітній простір як важлива складова освітнього середовища дитини, в якому вчитель відіграє ключову роль. Педагог має створити атмосферу підтримки, що сприяє розвитку можливостей учнів та задовольняє їхні інтелектуальні, емоційні і соціальні потреби через індивідуалізований підхід. Аналіз підготовки вчителів початкової освіти у Фінляндії та Сінгапурі вказує на важливість престижу педагогічної професії, рівня оплати праці та якості відбору кандидатів для забезпечення високої компетентності випускників. Висновок підкреслює перспективи розвитку